

ЕКСТРАДИЦИЈА – ИЗМЕЂУ ПРАВА И ПОЛИТИКЕ

Апстракт: У раду аутор разматра проблематику екстрадиције у чијој примени долазе до изражаја и неки ванправни утицаји, пре свега политички, а који у појединим случајевима односе превагу над правом. Након уводних напомена, у којима се даје краћиак осврт на појмовно одређење екстрадиције и група битна питања у вези са њим, аутор се бави појединим облицима одступања од регуларног оквира изручења попут протеривања или "прикривене екстрадиције" као и својерсне ошмице која се у америчкој литератури зове "изванредна рендиција". Аутор посебно разматра екстрадицију у контексту тортуре као недозвољеног начина поступања одређених држава са лицима чије се изручење тражи. С њим у вези, дефиниције су разматрени неки спорни случајеви екстрадиције које је учинила Република Србија. Разматран је и однос екстрадиције са моћношћу изрицања доживотног затвора без права на условни отпуст односно смртне казне, преважно из угла праксе Европског суда за људска права. На крају је даји краћиак осврт на један од најактуелнијих случајева у којем се расправља о екстрадицији - случај Дулијан Асанж.

Кључне речи: екстрадиција, право, политика, тортура, доживотни затвор.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Екстрадиција је формална предаја особе од стране једне државе другој држави у сврху кривичног гоњења или извршења казне.¹ Може се дефинисати и као радња међудржавне правне помоћи којој је циљ предаја кривично

* Ванредна професорка, Факултет безбедности Универзитета у Београду, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7298-2347>, aleksandra.ilic@fb.bg.ac.rs.

1 М. Шкулић, „Основи упоредног кривичног процесног права и основи проблеми реформе кривичног поступка Србије“, *Казнена реакција у Србији* (ур. Ђ. Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2011.

гоњење или осуђене особе са подручја судске власти једне државе на подручје судске власти друге државе али имајући у виду њену савремену правну природу екстрадиција се мора одредити као правни посао међу државама којим се странац или особа без држављанства, на темељу спроведеног правног поступка, предаје иностраној држави да би му се тамо судило или да би се над њим извршила нека кривична санкција.² То другим речима значи да за лице које се изручује поменути правни посао има карактер *res inter alios acta* али за разлику од класичних правних послова који се углавном баве само правима и обавезама страна које закључују правни посао, екстрадициони споразум садржи и напомене у вези са трећим лицима, на првом месту онима за која се тражи изручење.

Екстрадиција је облик међународне правне помоћи у кривичним стварима и као такав је регулисан и у одговарајућим унутрашњим прописима сваке државе. Код нас је то питање садржано у Закону о међународној правној помоћи у кривичним стварима³ (у даљем тексту: ЗМППКС) под називом: изручење окривљеног или осуђеног (члан 2. став 1. тачка 1) поред осталих облика (преузимање и уступање кривичног гоњења, извршење кривичне пресуде и остали облици међународне правне помоћи).

У контексту екстрадиције важно је осврнути се и на питање националног суверенитета који захтева да свака држава има надлежност над лицима на сопственој територији док с друге стране није дужна да омогући или искључи присуство странца на својој територији, а самим тим нема обавезу изручења на захтев друге државе осим ако постоји неки правни основ за то. Другим речима, међународно право не захтева изручење⁴ али поменути правни основ могу да буду: билатерални уговори, регионални мултилатерални уговори, шеме међусобног признавања као што је Европски налог за хапшење, конвенције Уједињених нација (у даљем тексту: УН), *ad hoc* аранжмани или путем тзв. љубазности, што би подразумевало да постоји спремност неке државе за изручење у ситуацијама када не постоји никакав уговор.

2. НЕДОЗВОЉЕНЕ МЕРЕ СЛИЧНЕ ЕКСТРАДИЦИЈИ

У контексту разматрања проблематике изручења појединих лица, некада се у пракси уочавају поступања која за крајњи циљ имају присилно напуштање територије једне државе и истовремено предају тих истих лица иностраној држави у циљу вођења кривичног поступка или извршења кривичне санкције, а које се истовремено не могу сматрати екстрадицијом (не

2 Д. Крапац, *Међународна кривичноправна помоћ са збирком примера*, Информатор, Загреб, 7.

3 Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима – ЗМППКС, *Службени лист СРЈ*, бр. 20/09.

4 J. Jansson, *Terrorism, Criminal Law and Politics - The Decline of the Political Offence Exception to Extradition*, Routledge, New York, 2020, 40.

потпада ни под један од могућих режима успостављања екстрадиционог односа). У таквим околностима се превасходно поставља питање разлога за излагање из регуларног оквира остваривања међународне правне помоћи, који служи да се обезбеди правна сигурност на међународном и унутрашњем плану, и прибегавање средствима која представљају негацију права. Одговор који се некако одмах намеће укључује постојање политичких разлога који надјачавају одсуство формалног начина изручења или се ради о његовом заобилажењу. Иако се најчешће не ради о томе, важно је указати на поједина неадекватна законска решења која омогућавају то заобилажење.

У литератури је посвећена пажња појединим таквим облицима односно мерама сличним екстрадицији. Поменућемо поделу коју је дао Крапац и која подразумева с једне стране протеривање или “прикривену екстрадицију”, а с друге стране отмицу односно присилно одвођење особа из државе боравишта.⁵

2.1. Протеривање или “прикривена екстрадиција”

Протеривање је формалноправно уређен и регуларан поступак прописан унутрашњим прописима сваке државе који се примењује у ситуацијама када су испуњени услови. Код нас протеривање странца из земље представља меру безбедности односно посебну кривичну санкцију која се може изрећи странцу, учиниоцу кривичног дела, и то на период од једне до десет година (члан 88. став 1. Кривичног законика⁶ (у даљем тексту: КЗ)) као и заштитну меру – удаљење странца са територије Републике Србије, која се изриче у прекршајном поступку странцу који је учинио прекршај због кога је непожељан његов даљи боравак (члан 65. Закона о прекршајима⁷ (у даљем тексту: ЗОП)).

Задржаћемо се искључиво на мери безбедности па тако при оцени да ли ће је изрећи, суд ће узети у обзир природу и тежину учињеног кривичног дела, побуде због којих је кривично дело учињено, начин извршења кривичног дела и друге околности које указују на непожељност даљег боравка странца у Србији (члан 88. став 2. КЗ). Посебно се истиче елемент природе кривичног дела с обзиром да је у нашој ранијој пракси и теорији било мишљења да овај услов треба тумачити пре свега у смислу политичке непожељности што нпр. Зоран Стојановић сматра неприхватљивим, јер нема основа за сужавање примене ове мере само код кривичних дела одређене врсте.⁸ Такво уско тумачење би свакако представљало потенцијални ризик

5 Д. Крапац, *op. cit.*, 28–30.

6 Кривични законик – КЗ, *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16 и 35/19.

7 Закон о прекршајима – ЗОП, *Службени гласник РС*, бр. 65/13, 13/16, 98/16 - одлука УС, 91/19, 91/19 - др. закон и 112/22 - одлука УС.

8 З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика - десето доуњено издање*, ЈП “Службени гласник”, 2020, 375.

да поједине заинтересоване државе искористе протеривање одређене особе како би у односу на њу примениле свој механизам кривичног прогона.

Иако протеривање странца из земље најчешће представља правно уређен механизам удаљавања непожељне особе из неке државе, понекад поприма карактер екстрадиције када се извршава на начин да странац доспе у руке органа државе која га тражи. С тим у вези се могу истаћи и разлози због чега је то тако: непостојање уговора о екстрадицији односно другог механизма, ако постоји ограничење у погледу могућности изручења за одређено дело и ако је прописани поступак екстрадиције за заинтересоване стране дуготрајан и компликован (прикривена екстрадиција) а све то даље повлачи низ других проблема међу којима посебно треба истаћи лишавање протеране особе свих оних права која би имала у редовном (регуларном) екстрадиционом поступку.⁹ Важна ставка која може да олакша коришћење оваквог облика “екстрадиције” или тачније “прикривене екстрадиције” тиче се начина на који је прописано извршење мере безбедности протеривања странца и заштитне мере. У нашем праву извршење како мере безбедности тако и заштитне мере регулисано је у Закону о извршењу кривичних санкција (у даљем тексту: ЗИКС)¹⁰, Закону о странцима (у даљем тексту: ЗОС)¹¹ и Правилнику о ближим условима и начину спровођења принудног удаљења странца из Републике Србије (у даљем тексту: Правилник о БУНПУС).¹² Као кровни закон у области извршења, ЗИКС у члану 213. став 2 прописује да се мера протеривања странца из земље извршава према прописима који уређују кретање и боравак странаца у земљи а то су ЗОС и Правилник о БУНПУС. ЗИКС не садржи посебну одредбу о извршењу заштитне мере удаљење странаца из земље али се сходно примењује помениути члан 213. Наш законодавац разрађује извршење обе мере у ЗОС предвиђајући их као облик принудног удаљења странца па с тим у вези предвиђа процедуру која подразумева да надлежни орган доноси решење о отказу боравка и забрани уласка странца у Републику Србију у временском трајању изречене мере безбедности протеривања и у том решењу се одређује рок за напуштање територије Републике Србије који не може бити дужи од 30 дана а само принудно удаљење врше полицијски службеници надлежног органа или прихватилишта за странце у складу са својим овлашћењима. Та овлашћења су разрађена у Правилнику о БУНПУС који, између осталог, у члану 7. прописује начин принудног удаљења странца тако што предвиђа да се то чини до међународног граничног прелаза Републике Србије одређеног за прелазак државне границе у друмском или ваздушном саобраћају.¹³

9 Д. Крапац, *op. cit.*, 28 и 29.

10 Закон о извршењу кривичних санкција – ЗИКС, *Службени гласник РС*, бр. 55/14 и 35/19.

11 Закон о странцима – ЗОС, *Службени гласник РС*, бр. 24/18, 31/19 и 62/23.

12 Правилник о ближим условима и начину спровођења принудног удаљења странца из Републике Србије, *Службени гласник РС*, број 69/18.

13 А. Илић, *Коментар Закона о извршењу кривичних санкција*, ЈП Службени гласник, 2022, 383–385.

Без намере да се ова проблематика даље разрађује на овом месту, треба само истаћи да је законодавац поједноставио питање протеривања странаца стављањем акцента на принудност, што свакако има и своје оправдање јер се ради о извршењу кривичне односно прекршајне санкције, али би ваљало, поред максималног рока за “добровољно” извршење мере (30 дана) прописати и разуман минимум, како би се оставило довољно времена странцу да напусти самостално територију Републике Србије.¹⁴ Суштина је да у свему па и у овом смислу, треба избегавати примену силе, оставити је за крај односно само онда када је њена примена неопходна, када се другачије не могу решити одређене ситуације. Свакако ова мера по неповољним последицама које изазива може имати и ретрибутивни карактер али о томе се у пракси судова најчешће не води пуно рачуна.¹⁵ Одсуство одредбе о минималном року за напуштање територије држав,¹⁶ као уосталом и поједностављење карактера извршења ове мере безбедности односно прекршајне санкције кроз истицање принудности, није добро ни у контексту превенције “прикривене екстрадиције”, па би *de lege ferenda* требало другачије уредити ову проблематику. Такође, такав приступ није ни у складу са општом сврхом извршења свих кривичних санкција која подразумева остваривање опште и индивидуалне сврхе њиховог изрицања у циљу успешне реинтеграције осуђених у друштво (члан 2. ЗИКС). Ако је сврха изрицања мера безбедности отклањање стања или услова који могу бити од утицаја да учинилац убудуће не врши кривична дела (члан 78. КЗ) онда се тај циљ мора предузети у склопу другог захтева из члана 2. ЗИКС – успешне реинтеграције осуђених у друштво. Подразумева се да кад се странац протерује, та интеграција другачије изгледа али чак је и тада неопходно дати одређену дозу добровољности да би осуђено лице добило суштински прилику да без принуде предузме кораке у реализацији изречене санкције што му помаже и у остваривању циља реинтеграције, па макар се тај циљ реализовао ван граница наше земље.

Наш законодавац предвиђа још једно ограничење које се тиче немогућности изрицања мере учиниоцу који ужива заштиту у складу са ратификованим међународним уговорима (члан 88. став 4. КЗ) што би могло да има смисла у

-
- 14 Некадашњи савезни Закон о кретању и боравку странаца, *Службени лист СФРЈ*, бр. 56/80, 53/85, 30/89, 26/90, 53/91, и *Службени лист СРЈ*, бр. 16/93, 31/93, 41/93, 53/93, 24/94, 28/96 и 68/02. предвиђао је у члану 61. да се особи која се протерује оставља одређени рок за напуштање државне територије па се тек након протекта тог рока присилно доводи на границу и удаљује из земље односно предаје органима суседне државе или државе која пристане да га прихвати. Д. Крапац, *op. cit.*, 28. Такође, ни овај закон није прописивао минимални рок за напуштање територије тадашње државе али није ни максимални, те је с тим у вези водио више рачуна о могућим околностима конкретних случајева као и отежањима која се могу појавити у вези са извршењем ове мере безбедности односно прекршајне санкције.
- 15 И. Вуковић, *Кривично право Ојштин гео*, Универзитет у Београду – Правни факултет, 2021, 534.
- 16 То може да буде и само један дан што представља негацију добровољности односно тешко је замислити да би тад странац самостално напустио територију државе.

случају лица која траже азил у Србији. С тим у вези, полазећи од суштине азила треба прихватити тумачење које искључује могућност принудног удаљења по основу изречене мере протеривања странца из земље за време док странац ужива право азила.¹⁷ Кроз ово ограничење се такође уочава потенцијална слабост мера о којима је било речи у овом делу јер се признаје ризик од могућег политичког прогона у случају протеривања из земље у одређеним случајевима (азил) али и поред тога у пракси могу настати и друге ситуације које нису у складу са стандардима који се иначе постављају у контексту екстрадиције.

2.2. Отмица или изванредна рендиција (Extraordinary Rendition)

У пракси међународних односа у циљу реализације присутности тражене особе најчешће се предузимају одређени механизми који немају везе са правом и који подразумевају класичну отмицу односно присилно одвођење поменутих лица, из државе у којој бораве у државу која потражује.¹⁸ У страној литератури се за овакав феномен користи другачији израз – изванредна рендиција или изванредна екстрадиција (*extraordinary rendition*), мада је спорно коришћење израза “екстрадиција” у овој конструкцији, а дефинише се на сличан начин. Изванредна рендиција је пракса киднаповања или хватања људи и њиховог слања у земље у којима се суочавају са високим ризиком од тортуре или злостављања током испитивања. Према подацима Америчке уније за грађанске слободе (*American Civil Liberties Union - ACLU*) под администрацијом председника Џорџа Буша, америчка влада је систематски слала људе у државе за које се зна да користе мучење – укључујући Египат, Сирију, Узбекистан и Јемен. Исти извор такође тврди да је у оквиру програма Бушове администрације, Централно обавештајна агенција (*Central Intelligence Agency - CIA*) организовала мучење најмање стотину људи у другим земљама, како у објектима које воде стране обавештајне агенције, тако и у оквиру „црних сајтова“ које води CIA.¹⁹ Изванредна рендиција се може дефинисати и као затварање и трансфер особе осумњичене за умешаност у деловање терористичке групе у другу земљу ради затварања и испитивања без правног поступка (као што је именовање оптужби, правно заступање или суђење). Може се пронаћи и објашњење које под тим феноменом подразумева чин одвођења затвореника у другу државу да би им се радиле ствари које не би биле дозвољене у земљи изручења, на пример, мучење (=повређивање), а све у циљу да се натерају да саопште неке информације.²⁰

17 З. Стојановић, *op. cit.*, 375.

18 Д. Крапац, *op. cit.*, 29.

19 ACLU, Extraordinary rendition,

<https://www.aclu.org/issues/national-security/torture/extraordinary-rendition>, 01.04.2024.

20 Cambridge Dictionary, Extraordinary rendition, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/extraordinary-rendition>, 01.04.2024.

Једно од подручја које се означава као ризично за предузимање активности које имају карактер отмице у циљу изручења страниј држави односи се на поступање појединих држава када су у питању случајеви тероризма и организованог криминалитета.

С једне стране, тероризам је облик политичког криминалитета јер има изражену идеолошку основу односно врши се ради постизања одређеног политичког циља. Иако је у питању сложена форма криминалног деловања, оно што чини тероризам специфично другачијим обликом криминалитета у поређењу са неким сличним формама људског криминалног или некриминалног деловања је наглашен идеолошки карактер. Ипак, одсуство универзалне дефиниције тероризма и проблем разграничења са сличним али и битно другачијим феноменима (нпр. терор, екстремизам или герилски покрет) у екстрадиционој пракси може представљати озбиљан проблем. Тако је позната крилатица “борац за слободу” иза које се крије одређење односно етикетирање неке формације као герилске са становишта одређене политике односно владе док се суштински ту ради о очигледно терористичкој форми организовања и деловања.²¹ Ради се о политичкој алатки која је изванредно средство манипулације јавним мњењем у глобалном простору и које, у зависности од моћи коју поседује влада која врши то одређење, може утицати и на одлуке правосудних органа држава у поступку екстрадиције.

У великој мери Сједињене Америчке Државе (у даљем тексту: САД) у данашње време, у контексту сузбијања тероризма и трговине дрогом, траже све већу екстратериторијалну примену за своје кривичне законе него што је то препознато у многим пређашњим уговорима са другим државама или што то дозвољавају друге државе.²² Иако се, према ауторима Гарсиа (Garcia) и Дојл (Doyle), нерегуларна рендиција ретко користи од стране САД, позната је алтернатива екстрадицији. Она подразумева лишење слободе које се чини отмицом или на превару и углавном је резервисано за осумњичене за тероризам, трговину дрогом и сл. Киднаповање осумњиченог у иностранству и враћање у САД на суђење не лишава америчке судове јурисдикције осим ако важећи уговор о екстрадицији то изричито не захтева. Такође, обично овакво деловање не излаже САД одговорности према Савезном закону о деликтним захтевима (*Federal Tort Claims Act*) нити ће појединци који су укључени у отмицу одговарати према Закону о деликту странаца (*Alien Tort Statute*). Појединци умешани у отмицу, међутим, могу се суочити са страним кривичним гоњењем или барем бити предмет захтева за екстрадицију.

21 Један од најпознатијих примера коришћења фразе “борац за слободу” је у случају Ослободилачке војске Косова (ОВК) која се првобитно налазила на списку терористичких организација у Сједињеним Америчким Државама (САД) да би после одређеног времена изгубила тај негативни призивок.

22 M. J. Garcia & C. Doyle, „Extradition to and from the united states: overview of the law and recent treaties”, *Law, Crime and Law Enforcement, Extradition and Rendition: Background and Issues* (ed. B. M. Zimmer, Nova Science Publishers, Inc, New York, 21.

Штавише, такво деловање може да заоштри дипломатске односе са земљом из које је бегунац намамљен или отет.²³

3. ЕКСТРАДИЦИЈА И ПИТАЊЕ ТОРТУРЕ

Једна од препрека у реализацији екстрадиције је озбиљна опасност од тортуре која прети одређеном лицу уколико буде изручено другој држави. У смислу Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака²⁴ (у даљем тексту: Конвенција против тортуре), израз тортуре означава сваки акт којим се једном лицу намерно наносе бол или тешке физичке или менталне патње у циљу добијања од њега или неког трећег лица обавештења или признања или његовог кажњавања за дело које је то или неко треће лице извршило или за чије извршење је осумњичено, застрашивања тог лица или вршења притиска на њега или застрашивања или вршења притиска на неко треће лице или из било којег другог разлога заснованог на било ком облику дискриминације ако тај бол или те патње наноси службено лице или било које друго лице које делује у службеном својству или на његов подстицај или са његовим изричитим или прећутним пристанком. Тај израз се не односи на бол или патње које су резултат искључиво законитих санкција, неодвојивих од тих санкција или које те санкције проузрокују (члан 1. став 1). Конвенција против тортуре доводи у везу поступак екстрадиције и проблематику тортуре у члану 3. где прописује да ниједна држава чланица неће протерати, истерати нити изручити једно лице другој држави ако постоје озбиљни разлози да се посумња да може бити подвргнуто тортуре. Да би утврдили постојање таквих разлога, надлежни органи водиће рачуна о свим релевантним околностима, укључујући, евентуално, постојање низа систематских, озбиљних, очигледних или масовних повреда права човека у тој држави.

С тим у вези, непоступање по одредбама Конвенције против тортуре односно изручење појединих лица упркос постојању разлога из члана 3. може повући са собом одговорност државе. Имајући то у виду, Србија је током претходних година била у позицији да се, у односу на поступање државних органа у одређеним случајевима екстрадиције, доведе у питање поштовање одредаба Конвенције против тортуре као и Европске конвенције о људским правима²⁵ (у даљем тексту: ЕКЉП).

23 *Ibidem.*

24 Конвенција против тортуре и других сурових, нечовечних или понижавајућих казни или поступака – Конвенција против тортуре, Закон о ратификацији, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 9/1991 (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment).

25 Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – испр. и Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 12/10 и 10/15.

Тако је у августу 2019. године, Комитет против тортуре донео одлуку у поступку вођеном против Републике Србије по представци господина Џевдета Ајаза (Çevdet Ayaz), курдског политичког активисте пореклом из Републике Турске²⁶ који је изручен 25. децембра 2017. године након што је тадашња Министарка правде потписала решење којим се дозвољава изручење, без узимања у обзир чињенице да је на снази привремена мера Комитета против тортуре²⁷ и не испитујући, сходно својој обавези из члана 7. став 1. тачка 4. ЗМППКС, да ли се захтев за издавање односи на политичко кривично дело.²⁸

У конкретном случају покренутом пред Комитетом против тортуре, господин Ајаз је тврдио да изручење Турској представља кршење његових права из члана 3. Конвенције против тортуре, с обзиром да је у Турској осуђен на 15 година затвора због политички заснованог кривичног дела, а све на основу његовог признања изнуђеног применом тортуре. Господин Ајаз је истицао да је ризик од мучења и злостављања још више изражен у Турској након покушаја војног удара у јулу 2016. године, с обзиром да они за које се верује да су били политички опоненти тадашњем режиму подвргавају се мучењу и другом малтретирању, притварању без комуникације као и држању у нехуманим условима у пренасељеним турским затворима. Коначно, Комитет против тортуре је у одлуци утврдио да је Република Србија повредила члан 3. Конвенције против тортуре и у светлу тог закључка, неће разматрати ниједну другу тврдњу подносиоца жалбе али је такође констатована и повреда члана 22. због недостатака у сарадњи са Комитетом против тортуре у доброј вери при чему Србија није пружила ни довољно конкретних детаља о томе да ли се ангажовала на било који начин да испрати ситуацију након протеривања подносиоца жалбе и да ли је предузела било какве кораке да осигура да је то праћење објективно, непристрасно и поуздано.²⁹

У још једном случају Република Србија је прекршила своје међународне обавезе у вези са изручењем. Наиме, 24. јануара 2022. године ујутру, Република Србија изручила је краљевини Бахреин држављанина те земље Ахмеда Џафара Мухамеда Алија (*Ahmed Jaafar Mohamed Ali*) упркос забрани односно привременој мери коју је за овај екстрадициони поступак изрекао Европски суд за људска права (у даљем тексту: ЕСЉП) у петак 21. јануара 2022. године. У питању је држављанин Бахреина који се од новембра 2021. године налазио у притвору у Србији, иако је пред надлежним органима у поступку за изручење изразио намеру да тражи азил у Србији тврдећи да му у држави

26 Committee against Torture, Communication No. 857/2017, CAT/C/67/D/857/2017. <https://atlas-of-torture.org/en/document/6c88p2u594b?page=1>, 18.04. 2024.

27 Привремена мера је донета 11. децембра 2017. године.

28 А. Тркуља, „Значај ставова Комитета против тортуре Уједињених нација против тортуре у поступку екстрадиције”, *Бранич*, 1/2020, 43.

29 Committee against Torture, Communication No. 857/2017, CAT/C/67/D/857/2017, *op. cit.*

порекла прети опасност од мучења, политички и верски прогон.³⁰ И поред одлуке ЕСЉП односно изречене привремене мере и одлагања екстрадиције до 25. фебруара 2022. године и окончања поступка пред тим судом, Србија је извршила изручење и прекршила не само одлуку суда у Стразбуру, него и низ међународних и домаћих прописа који је обавезују на поштовање и заштиту људских права.³¹

Одмах након тога, с обзиром да је Влада Србије супротно ранијој наредби суда изручила Бахреину Ахмеда Џафара Мохамеда Алија, ЕСЉП је затражио да по хитном поступку Србија достави коментаре у вези са тим.³² Такође, експерти Комитета за правду УН изразили су забринутост 28. априла 2022. године због хапшења и притвора у Србији господина Мухамеда Алија а посебно због његовог изручења Бахреину 24. јануара 2022. године, с обзиром на опасност суочавања са смртном казном у тој држави.³³

Коначно, у вези са овим случајем, покренут је поступак пред ЕСЉП на основу представке коју је поднео господин Али 21. јануара 2024. године уочи изручења а које је спроведено без обзира на привремену меру коју је ЕСЉП одобрио на основу правила 39 Пословника ЕСЉП. Привремена мера је укинута 28. јануара 2022. године, а такође уставна жалба господина Алија је још увек у поступку пред Уставним судом Србије. Подносилац представке се жали на основу члана 3. ЕКЉП да су постојали значајни разлози за веровање у време његовог изручења да ће се, ако буде изручен, суочити са реалним ризиком да буде подвргнут мучењу или нечовечном или понижавајућем поступању, и да домаћи органи власти нису узели у

30 На челу Бахреина налази се сунитска краљевска породица, која неретко ограничава политичка права, грађанске слободе и оштро се обрачунава са шиитским делом популације. Због супротстављања владајућем режиму, наведени држављанин те острвске монархије био је притваран и мучен од стране безбедносних снага. Претрпео је тешке телесне повреде када су 2011. године припадници војске и полиције током разбијања протеста у Манами усмртили пет, а ранили око 250 људи. У одсуству је осуђен на доживотну казну затвора, у два одвојена процеса, који су вођени 2013. и 2015. године. Поступак из 2015. године, вођен је против још девет особа, од којих су три осуђене на смртну казну и стрељане 2017. године. Уједињене нације, Европски парламент и невладине међународне организације за заштиту људских права критиковале су Бахреин због извршења смртних казни. Београдски центар за људска права, Србија незаконито изручила држављанина Бахреина упркос одлуци Европског суда за људска права, <https://www.bgcentar.org.rs/srbija-nezakonito-izrucila-drzavljanina-bahreina-uprkos-odluci-evropskog-suda-za-ljudska-prava/>, 17. 04.2024.

31 *Ibidem*.

32 Forbes, European Human Rights Court Calls On Serbia To Explain Extradition Of Bahraini Dissident, <https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2022/01/26/european-human-rights-court-calls-on-serbia-to-explain-extradition-of-bahraini-dissident/?sh=310bea4c615e>, 15.04.2024.

33 Committee for Justice (UN), UN fears Serbia will extradite activist to Bahrain despite death penalty risks, <https://www.cfjustice.org/un-fears-serbia-will-extradite-activist-to-bahrain-despite-death-penalty-risks/>, 16.04.2024.

обзир ове основе приликом одлучивања о његовом изручењу. Он се даље жали на основу истог члана ЕКЉП да га је његово изручење изложило казни доживотног затвора без изгледа да ће икада бити пуштен на слободу, те да домаће власти такође нису узеле у обзир овај ризик када су одлучивале о његовом изручењу. Подносилац представке се такође жали на основу члана 13. ЕКЉП да није имао на располагању делотворан домаћи правни лек за своје притужбе по члану 3, а посебно да су домаћи органи одбили да прихвате његов захтев за азил. На крају, подносилац представке се жали да је његово изручење Бахреину, кршењем привремене мере ЕСЉП према правилу 39. Пословника ЕСЉП, довело до повреде члана 34. ЕКЉП. С тим у вези, ЕСЉП је поставио одређена питања странама, пре свега Србији, у циљу утврђивања околности битних за доношење одлуке.³⁴

У међувремену Али издржава двоструку доживотно казну затвора у Џау затвору (*Jau Prison*) где се, према сопственим тврдњама, подвргава премлаћивању, ускраћивању медицинског третмана и држи у продуженој самици од самог повратка у Бахреин. У вези са овим, али и неким другим случајевима, постављено је питање и одговорности Интерпола због издавања црвене потернице онда када се лица на потерници суочавају са ризиком од примене тортуре, што као последицу може да има противправну екстрадицију.³⁵ Имајући и ту околност у виду, разматрање проблематике екстрадиције, односно шта има превагу, политика или право, постаје још комплексније.

4. ЕКСТРАДИЦИЈА И ДОЖИВОТНИ ЗАТВОР (СМРТНА КАЗНА)

Случај Али, поред питања односа екстрадиције и тортуре, дотиче и проблематику односа екстрадиције и неприхватљивог облика доживотног затвора што је једно од честих питања која се разматрају у пракси ЕСЉП. Одређени број представки доводи у питање дозвољеност екстрадиције у ситуацијама када се окривљени могу суочити са ризиком од доживотног затвора (без могућности условног отпуста) или смртном казном уколико буду изручени државама које за одређена кривична дела предвиђају изрицање поменутих казни. С друге стране, ти исти окривљени уточиште траже у државама које у свом кривичном законодавству немају прописане доживотни затвор без могућности условног отпуста или смртну казну што су по природи ствари у највећем броју случајева европске државе потписнице ЕКЉП.

34 *Ali Ahmet Jafaar Mohamed v. Serbia*, application no. 4662/22, lodged on 21 January 2022 communicated on 14 June 2022.

35 Middle East Eye, Bahraini dissident sues Interpol over 'red notice' arrest and deportation, <https://www.middleeasteye.net/news/bahraini-dissident-sues-interpol-over-red-notice-arrest-extradition>, 20.04.2024.

Анализа праксе ЕСЉП показује да се ипак рестриктивно тумачи опасност од изрицања доживотног затвора без могућности условног отпуста. Изрицање доживотне казне затвора пунолетном учиниоцу кривичног дела свакако није забрањено ниједном одредбом ЕКЉП. Ова казна може доћи под „домашај“ члана 3. ЕКЉП ако осуђено лице нема изгледа да буде пуштено на слободу, што значи да у националном закону не постоји механизам за преиспитивање осуде на доживотну казну затвора у циљу његове модификације *in melius*, превременом или условном отпусту. Да би се испунио стандард постављен чланом 3. ЕКЉП, неопходно је, према ставу израженом у пресуди *Винџер и други против Уједињеној Краљевстви*³⁶ да лице осуђено на доживотну казну затвора има право да на почетку доживотне казне зна шта и под којим условима мора да уради да би се разматрало његово пуштање на слободу, као и да зна када ће му казна бити преиспитана или када то може затражити.³⁷

Међутим из појединих одлука ЕСЉП, које се тичу проблематике екстрадиције, уочава се другачији тренд при чему се у највећем броју случајева представке односе на ситуације када изручење тражи САД. С тим у вези, у случају *Harkins and Edwards v. the United Kingdom*³⁸ што се тиче ризика од доживотног затвора без условног отпуста, ЕСЉП је сматрао да нема кршења члана 3 ако се један или други подносилац представке изручи САД, јер пре свега ниједан подносилац представке није показао да би постојао стварни ризик од кршења члана 3 као резултат изречене казне. У случају првог подносиоца представке, ЕСЉП није био убеђен да би за њега било крајње несразмерно када би му био изречен обавезни доживотни затвор (*mandatory life sentence*³⁹) или доживотни затвор без права на условни отпуст у САД, имајући у виду да је имао више од 18 година у време када је учињено кривично дело за које је окривљен, није му дијагностикован психијатријски поремећај, а убиство јесте било део покушаја разбојништва – што значи да је постојала отежавајућа околност. ЕСЉП даље истиче да подносилац представке још увек није био осуђен, али чак и да се то догодило односно да је био осуђен на обавезни доживотни затвор то би могло да се сматра оправданим током његовог живота. Ако би се и утврдило да не постоји оправдање

36 *Vinter and Others v. the United Kingdom*, application no. 66069/09, 130/10 and 3896/10, 09. јули 2013.

37 Г.П. Илић, „Маргиналије о казни доживотног затвора, условном отпусту и људским правима“, *Казнена реакција у Србији* (ур. Ђ. Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2019, 132.

38 *Harkins and Edwards v. the United Kingdom*, application nos. 9146/07 and 32650/07, 17. јануар 2012.

39 Термин који се користи за описивање обавезне казне која се до краја живота проводи у затвору. У неким јурисдикцијама, обавезна доживотна казна мора се дати особи осуђеној за одређена кривична дела, као што је убиство. World Law Dictionary, Mandatory life sentence, <https://dictionary.translegal.com/en/mandatory-life-sentence/noun>, 11. април 2024.

за то, гувернер Флориде и Одбор извршног помиловања Флориде, могли би у принципу да одлуче да му смање казну.

У још једном случају пред ЕСЉП (*Babar Ahmad и други против Уједињеној Краљевстви*⁴⁰) подносиоци представке су оптужени по разним оптужбама за тероризам у САД, које су затражиле њихово изручење. Жалили су се на ризик од издржавања затворске казне у затвору строго затвореног типа са посебним обезбеђењем⁴¹ (*super-max prisons*), где би били подвргнути посебним административним мерама и осуди на неумањиву казну доживотног затвора. ЕСЉП је сматрао, у погледу пет подносилаца представки, да неће доћи до повреде члана 3. ЕКЉП због дужине њихових могућих казни уколико буду изручени САД. Посебно је истакнуто да није извесно, ако би подносиоци представке били изручени, да би уопште били осуђени или да би им била изречена казна доживотног затвора која се не би могла умањити. Међутим, ЕСЉП је изразио јасан став да чак и да буде изречена таква казна подносиоцима представке, с обзиром на тежину њихових оптужби, не би се могло говорити о грубој несразмери. Штавише, пошто у тренутку разматрања ниједан од подносилаца представки још није био осуђен нити је започето издржавање казне, ЕСЉП је сматрао да поменути лица нису доказала да, након екстрадиције, њихово затварање у САД не би имало легитимну пенолошку сврху. Даље би такође било неизвесно и да ли би власти САД, у случају да дође до поменутих варијанти изречених казни, одбиле да искористе доступне механизме за смањење потенцијалних казни подносиоцима представке.

Из поменутих случајева се јасно уочава двоструки стандард у третирању доживотне казне без права на условни отпуст, један који се очекује од држава потписница ЕСЉП, и други који толерише могућност примене такве казне од стране државе која није део европске породице права и која се у највећем броју случајева и налази у улози тражиоца изручења односно у вези са чим постоји и највећи број представки који се упућују ЕСЉП.

Посебну димензију представља проблематичност доживотне казне у контексту реализације принципа ресоцијализације као једног од главних стубова савременог система извршења казне затвора. Чак и ако конкретно законодавство прописује могућност условног отпуста, главно је питање да ли је постизање ресоцијализације реалан циљ у случајевима осуђених на доживотну казну затвора. Ако је одговор не, даље се поставља питање како

40 *Babar Ahmad and Others v. the United Kingdom*, application nos. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 and 67354/09, 10. април 2012.

41 Иако упоредноправно постоје различите категоризације завода за извршење кривичних санкција, уколико појемо од категоризације коју установљава наш ЗИКС, у погледу врсте завода с обзиром на степен обезбеђења (члан 14. став 1), разликујемо заводе отвореног типа, полуотвореног типа, затвореног типа и затвореног типа са посебним обезбеђењем. У последње наведени тип завода смештају се лица осуђена за посебно тешка кривична дела, којима је изречена дуготрајна казна затвора и за која се процењује начелно да ће процес ресоцијализације ићи отежано.

легитимисати постојање те казне у већини закона баш имајући у виду да је комплетан систем извршења казне затвора усмерен ка остваривању те ресоцијализације.⁴² Овде се не поставља питање да ли ће се неко успешно ресоцијализовати, за то је немогуће унапред дати гаранцију, и да ли ће уопште бити воље и жеље за ресоцијализацијом у конкретном случају (активно учешће осуђеника у спровођењу пенитенцијарног третмана), већ је једино важно да ли можемо начелно говорити о шансама за ресоцијализацију. Све ове дилеме су израженије у контексту варијанте доживотног затвора без права на условни отпуст када нема ни неког макар привидног оквира за спровођење ресоцијализације односно шансе да се једног дана изађе на слободу. Другим речима, одсуство било какве наде да ће се осуђеник икада наћи на слободи.

4.1. Екстрадиција у случају Џулијан Асанж (Julian Assange)

Један од актуелних и медијски значајно пропраћених случајева екстрадиције тачније поступака одлучивања о екстрадицији у којима је присутна клацкалица између права и политике тиче се евентуалног изручења Џулијана Асанжа оснивача "Викиликса" САД, које траже његово изручење због оптужби да је објавио поверљиве дипломатске и војне списе.⁴³ Џулијан Асанж се од 2019. године налази у затвору у Великој Британији, тачније у затвору Белмарш, познатом као „британски Гвантанамо“ који је специфичан због услова у којима живе затвореници, углавном оптужени за убиства и тероризам. Претходно је Асанж провео седам година у Амбасади Еквадора у Лондону. У поменутом затвору се Асанж налази преко 1800 дана и чека шта ће решити британски суд. Хоће ли га ослободити или ће га послати америчком судству да му одреди казну за шпијунажу, која може бити и смртна, а може бити и затворска, и то до 176 година. Виши суд у Лондону одложио је одлуку, али је саслушао обе стране, односно адвокате оптуженог и представнике америчке владе а од америчке владе је тражено да гарантују да Асанжу неће бити изречена смртна казна. Асанж није могао да присуствује, пошто

42 А. Илић, „The analysis of some problems in achieving the rehabilitation purpose of punishment“, *Ревизија за криминологију и кривично право*, 1/2023, 106.

43 Асанжов портал "Викиликс" објавио је 2010. године видео-снимак америчке војске на којем се види како у нападу хеликоптерима "Апач" у Багдаду 2007. године гину десетине људи, међу којима и два новинара Ројтерса. Након тога, "Викиликс" је објавио хиљаде тајних поверљивих докумената и дипломатских извештаја у којима САД критикују светске вође, од руског председника Владимира Путина до чланова саудијске краљевске породице. EURONEWS. SERBIA, Високи суд одлучио да Асанж може да уложи жалбу против изручења у САД, <https://www.euronews.rs/evropa/vesti/118704/visoki-sud-u-londonu-odlucio-da-asanz-moze-da-ulozi-zalbu-protiv-izrucenja-u-sad/vest>, 10.04.2024.

му већ озбиљно нарушено здравље то није дозволило.⁴⁴ С друге стране, Џулијан Асанж је аустралијски држављанин па је, уочи поменутог рочишта, премијер Аустралије Ентони Албанезе подржао предлог независног посланика Ендруа Вилкија за ослобађање и повратак Асанжа у ту земљу.⁴⁵ Такође, позвао је и Вашингтон да одустане од изручења и пусти Асанжа на слободу. Вилки је рекао да је реч о “снажном политичком сигналу упућеном британској и америчкој влади”.

Нилс Мелцер (Nils Melzer), посебни извештач за мучење при Савету за људска права УН, пошто је истражио случај Џулијана Асанжа и, по његовим речима, пронашао непобитне доказе политичког гоњења и судске самовоље, као и мучења и намерног злостављања, доживео је да су одговорне државе одбиле да сарађују са њим у предузимању истражних мера које захтева међународно право. Мелцер је открио систематску кампању прогона Асанжа што значи да се Асанж суочио са тешким и систематским кршењима прописаних поступака, пристрасношћу судства, дослухом и изманипулисаним доказима. Жртва је сталног надзора, клевете и претњи. Мелцер је такође прикупио консолидовани медицински доказни материјал који потврђује да је Асанж у затвору претрпео дуготрајну психичку тортуру.⁴⁶ У тексту *Случај Асанж и “двосйруки сџандарги”* који је објављен у листу “*Le Monde Diplomatique*”, Нилс Мелцер, поред поменутих налаза, истиче да у демократији којом управља правна држава сви су једнаки пред законом а то суштински значи да упоредиве случајеве треба третирати на исти начин. С тим у вези, наводи пример Аугуста Пиночеа, оптуженог да је директно одговоран за десетине хиљада озбиљних кршења људских права, али кога судије нису вређале, понижавале или исмевале на јавним расправама, нити је био смештен у самицу у строгом затвору попут Џулијана Асанжа. Према Мелцеру, Асанжов случај представља опасан преседан: једном када изношење истине постане злочин, неизбежно ће уследити цензура и тиранија.⁴⁷

Епилог случаја Асанж чекамо а последња вест, у време писања овог рада, је да је рочиште, на којем ће бити коначно одлучено да ли правни тим оснивача “Викиликса” има право да уложи жалбу на поступак Асанжовог изручења из Велике Британије у САД, заказано за 20. мај.⁴⁸

44 НИН, Случај Џулијана Асанжа: Човек којег би заиста могла да убије прејака реч, <https://www.nin.rs/svet/vesti/45887/slucaj-dzulijana-asanza-covek-kojeg-bi-zaista-mogla-da-ubije-prejaka-rec>, 20. март 2024.

45 НИН, Премијер Аустралије подржао предлог да се Џулијан Асанж врати у ту земљу, <https://www.nin.rs/svet/vesti/45375/premijer-australije-podrzao-predlog-dase-dzulijan-asan-zvrati-u-tu-zemlju>, 26. март 2024.

46 Versobooks, *The Trial of Julian Assange: A Story of Persecution*, <https://www.versobooks.com/products/2907-the-trial-of-julian-assange>, 13. април 2024.

47 *The Trial of Julian Assange: A Story of Persecution*, *op. cit.*

48 Данас, Одлука о депортацији Асанжа 20. маја: Колико вреде америчке гаранције?, <https://www.danas.rs/svet/odluka-o-deportaciji-asanza-20-maja-koliko-vrede-americke-garancije-ima-li-prostora-za-nagodbu/>, 23.04.2024.

5. ЗАКЉУЧАК

Како помирити супротстављене интересе и да ли је прихватљиво уопште разматрати политички контекст када се доноси одлука о екстрадицији. Изручење страних држављана је пре свега правно питање, у највећем броју случајева уређено одговарајућим инструментом, па с тим у вези не би требало да постоји било какав проблем када се ради о његовој примени, или јесу или нису испуњени услови за то. Међутим, у не малом броју случајева се могу појавити озбиљни проблеми који могу стајати на путу реализације екстрадиције коју одређена држава тражи.

Екстрадициона пракса нажалост показује да се у циљу остваривања намере за суђењем одређеним лицима или за извршењем изречене казне предузимају и неке активности које се не би могле сматрати прихватљивим начинима обезбеђивања присуства лица која се потражују. С тим у вези, важно питање које је на неки начин постављено у раду тиче се односа моћи у светским оквирима и како се та моћ испољава у ситуацијама када се на право не може рачунати јер изручење није могуће по правилима струке. С обзиром да тада најчешће ступа на сцену алтернативни начин изручења питање је да ли постоје неке последице таквог чињења. Где су онда границе поштовања људских права и да ли су тада интереси појединих држава значајнији од индивидуалних ситуација.

Начелно постављени стандарди поштовања људских права преиспитују се повремено пред важним судским инстанцама чије одлуке треба да буду основни путоказ државама како да поступају у случајевима екстрадиције када се појаве нека спорна питања. Међутим, као што се могло видети кроз анализу појединих случајева који су се појавили пред ЕСЉП, не можемо говорити о стандардизованом приступу а нарочито не о приступу који превасходно узима у обзир интерес појединаца чије се изручење тражи. Јасно је да ту политика има своје место а када је тако, тешко је успоставити и одржавати неопходан баланс да ствари не оду предалеко.

ЛИТЕРАТУРА

- Вуковић И. *Кривично право Ојшњи гео*, Универзитет у Београду – Правни факултет, 2021.
- Garcia M.J. & Doyle C., „Extradition to and from the united states: overview of the law and recent treaties”, *Law, Crime and Law Enforcement, Extradition and Rendition: Background and Issues* (ed. B. M. Zimmer, Nova Science Publishers, Inc, New York, 1–59.
- Илић А. *Коментар Закона о извршењу кривичних санкција*, ЈП Службени гласник, 2022.
- Илић А. „The analysis of some problems in achieving the rehabilitation purpose of punishment”, *Ревизија за криминологију и кривично право*, 1/2023, 93–115.

- Илић Г. П., „Маргиналије о казни доживотног затвора, условном отпусту и људским правима”, Казнена реакција у Србији (ур. Ђ. Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2019, 123–142.
- Jansson J., *Terrorism, Criminal Law and Politics - The Decline of the Political Offence Exception to Extradition*, Routledge, New York, 2020.
- Крапац А., *Међународна кривичнојравна помоћ са збирком јројиса*, Информатор, Загреб, 1987.
- Стојановић З. *Коментар Кривичној законика – десетио доуњено издање*, ЈП Службени гласник, 2020.
- Тркуља, А. „Значај ставова Комитета против тортуре Уједињених нација против тортуре у поступку екстрадиције”, *Бранич*, 1/2020, 34–48.
- Шкулић М. „Основи упоредног кривичног процесног права и основи проблеми реформе кривичног поступка Србије”, Казнена реакција у Србији (ур. Ђ. Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2011, 43–84.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- ACLU, Extraordinary rendition, <https://www.aclu.org/issues/national-security/torture/extraordinary-rendition>.
- Београдски центар за људска права, Србија незаконито изручила држављанина Бахреина упркос одлуци Европског суда за људска права, <https://www.bgcentar.org.rs/srbija-nezakonito-izrucila-drzavljanina-bahreina-uprkos-odluci-evropskog-suda-za-ljudska-prava/>.
- Verso Books, The Trial of Julian Assange: A Story of Persecution, <https://www.versobooks.com/products/2907-the-trial-of-julian-assange>.
- World Law Dictionary, Mandatory life sentence, <https://dictionary.translegal.com/en/mandatory-life-sentence/noun>.
- Данас, Одлука о депортацији Асанжа 20. маја: Колико вреде америчке гаранције? <https://www.danas.rs/svet/odluka-o-deportaciji-asanza-20-maja-koliko-vrede-americke-garancije-ima-li-prostora-za-nagodbu/>.
- EURONEWS. SERBIA, Високи суд одлучио да Асанж може да уложи жалбу против изручења у САД, <https://www.euronews.rs/evropa/vesti/118704/visoki-sud-u-londonu-odlucio-da-asanj-moze-da-ulozi-zalbu-protiv-izrucenja-u-sad/vest>.
- Cambridge Dictionary, Extraordinary rendition, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/extraordinary-rendition>.
- Committee for Justice (UN), UN fears Serbia will extradite activist to Bahrain despite death penalty risks, <https://www.cfjustice.org/un-fears-serbia-will-extradite-activist-to-bahrain-despite-death-penalty-risks/>.
- Committee against Torture, Communication no. 857/2017, CAT/C/67/D/857/2017, <https://atlas-of-torture.org/en/document/6c88p2u594b?page=1>.
- Middle East Eye, Bahraini dissident sues Interpol over ‘red notice’ arrest and deportation, <https://www.middleeasteye.net/news/bahraini-dissident-sues-interpol-over-red-notice-arrest-extradition>.

- НИН, Случај Џулијана Асанжа: Човек којег би заиста могла да убије прејака реч, <https://www.nin.rs/svet/vesti/45887/slucaj-dzulijana-asanza-covek-kojeg-bi-zaista-mogla-da-ubije-prejaka-rec>.
- НИН, Премијер Аустралије подржао предлог да се Џулијан Асанж врати у ту земљу, <https://www.nin.rs/svet/vesti/45375/premijer-australije-podrzao-predlog-da-se-dzulijan-asanz-vrati-u-tu-zemlju>.
- Forbes, European Human Rights Court Calls On Serbia To Explain Extradition Of Bahraini Dissident, <https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2022/01/26/european-human-rights-court-calls-on-serbia-to-explain-extradition-of-bahraini-dissident/?sh=310bea4c615e>.

ПРАВНИ ИЗВОРИ

- Закон о извршењу кривичних санкција – ЗИКС, *Службени гласник РС*, бр. 55/14 и 35/19.
- Закон о странцима – ЗОС, *Службени гласник РС*, бр. 24/18, 31/19 и 62/23.
- Закон о кретању и боравку странаца, *Службени листи СФРЈ*, бр. 56/80, 53/85, 30/89, 26/90, 53/91, и *Службени листи СРЈ*, бр. 16/93, 31/93, 41/93, 53/93, 24/94, 28/96 и 68/02.
- Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима – ЗМППКС, *Службени листи СРЈ*, бр. 20/09.
- Закон о прекршајима – ЗОП, *Службени гласник РС*, бр. 65/13, 13/16, 98/16 - одлука УС, 91/19, 91/19 - др. закон и 112/22 - одлука УС.
- Конвенција против тортуре и других сурових, нечовечних или понижавајућих казни или поступака – Конвенција против тортуре, Закон о ратификацији, *Службени листи СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 9/1991 (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment).
- Кривични законик - КЗ, *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16 и 35/19.
- Правилник о ближим условима и начину спровођења принудног удаљења странца из Републике Србије, *Службени гласник РС*, број 69/18.

СУДСКА ПРАКСА – ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА

- Ali Ahmet Jafaar Mohamed v. Serbia*, application no. [4662/22](#), lodged on 21 January 2022 communicated on 14 June 2022.
- Babar Ahmad and Others v. the United Kingdom*, application nos. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 and 67354/09, 10. април 2012.
- Vinter and Others v. the United Kingdom*, application no. 66069/09, 130/10 and 3896/10, 09. јули 2013.
- Harkins and Edwards v. the United Kingdom*, application nos. 9146/07 and 32650/07, 17. јануар 2012.

Aleksandra Ilić, PhD*

EXTRADITION – BETWEEN LAW AND POLITICS

Summary

In the paper, the author considers the issue of extradition, in the application of which some extralegal influences come to the fore, primarily political, and which in some cases take precedence over the law. After the introductory remarks, in which a brief overview of the conceptual definition of extradition and other relevant issues is given, the author deals with certain forms of deviation from the regular framework of extradition, such as expulsion or “disguised extradition”, as well as a kind of kidnapping, which in American literature is called “extraordinary rendition”. The author particularly considers extradition in the context of torture as an illegal way of dealing with persons whose extradition is requested by certain states. In this regard, some disputed extradition cases committed by the Republic of Serbia were discussed in more detail. The relationship between extradition and the possibility of life imprisonment without the right to parole, i.e. the death penalty, was also considered, primarily from the point of view of the practice of the European Court of Human Rights. At the end, a brief overview of one of the most current cases in which extradition is discussed - the case of Julian Assange - is given.

Key words: extradition, law, politics, torture, life imprisonment.

---

* Associate Professor, University of Belgrade – Faculty of Security Studies, aleksandra.ilic@fb.bg.ac.rs